

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ**

Кафедра теорії держави та права

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА УКРАЇНИ

Назва освітньо-професійної програми	Право
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Вид навчальної дисципліни	обов'язкова
Мова викладання	українська
Рік навчання	перший (денна, заочна)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2024 № 17
Протокол від 02.09.2024 № 18

СХВАЛЕНО

Вченою радою
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Протокол від 16.08.2024 № 12

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програми «Право»

_____ Ольга ЧЕПІК-ТРЕГУБЕНКО
(підпис)

Розглянуто на засіданні кафедри загальноправових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти протокол від 05.06.2024 № 24, протокол від 12.08.2024 № 1, на засіданні кафедри теорії держави та права протокол від 02.09.2024 № 1

Історія держави та права України. Робоча програма навчальної дисципліни.
Дніпро: Дніпровський державний університет внутрішніх справ, 2024 рік.
32 с.

РОЗРОБНИК:

1. доцент кафедри загальноправових дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Талдикін Олександр Васильович.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

1. Професор кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, доктор юридичних наук, професор Кучук Андрій Миколайович;
2. Голова Орджонікідзевського районного суду міста Калюжна Вікторія Вікторівна.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**
(додаток 1 до Робочої програми навчальної дисципліни)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма здобуття вищої освіти	заочна форма здобуття вищої освіти
Кількість кредитів ЄКТС	3	3
Загальна кількість годин	90	90
Рік підготовки	1	1
Семестр	1	1
Лекції	16	4
Семінарські	14	6
Практичні	-	6
Самостійна робота	60	74
Підсумковий семестровий контроль	Екзамен	Екзамен

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія держави та права України» є набуття та поглиблення знань здобувачів щодо етапів та особливостей становлення держави і права України, визначення найбільш важливих подій, що вплинули на формування сучасної України та її правової системи.

Очікувані результати навчання:

використовувати у практичній діяльності основні знання з історії держави і права України;
розуміти особливості застосування історико-правового досвіду;
володіти навичками наукової аргументації.

Вивчення дисципліни забезпечує формування компетентностей за освітньою програмою:

Інтегральна компетентність – Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

Загальні компетентності:

ЗК4 – Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК8 – Здатність бути критичним і самокритичним.

Спеціальні компетентності:

СК1 – Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права,

знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК3 – Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК5 – Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК7 – Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

Пререквізити: вивчається у першому семестрі на першому курсі. Передбачено попереднє оволодіння дисциплінами «Історія України», «Всесвітня історія», «Географія», «Економіка», «Правознавство» (за програмою загальної середньої освіти).

Постреквізити: Історія держави і права зарубіжних країн, Історія політичних і правових учень.

Здобувачі вищої освіти повинні продемонструвати такі **результати навчання:**

РН1 – Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН2 – Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН3 – Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН19 – Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ ЯК НАУКА ТА ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА. ДАВНІ ДЕРЖАВИ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМО'Я ТА ПРИАЗОВ'Я

Історія держави і права України як наука: актуальні проблеми. Історія держави і права України як навчальна дисципліна: основні завдання. Періодизація та структура курсу. Принципи вивчення історії держави і права України. Методологія навчальної дисципліни. Основні загальні філософські, загальнонаукові та спеціальні наукові методи дослідження історико-правових явищ і процесів. Функції історії держави і права України. Міжпредметні зв'язки цієї дисципліни, її зв'язок з теорією держави і права, історією політичних та правових учень, іншими галузями правознавства. Джерела та історіографія

науки. Значення вивчення історії держави і права України для професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ.

Загальні закономірності та особливості зародження стратифікованого суспільства на території України.

Скіфські племена (VII ст. до н.е. - III ст. н.е.). Проблема державності. Суспільно-політичний лад і право. Право: основні джерела – звичаєве право, царське законодавство, акти народних зборів.

Античні поліси (міста-держави) – Тіра, Ольвія, Херсонес, Пантикапей, Феодосія. правовий статус окремих груп населення, форма держави, територіальний устрій, органи державної влади. Основні джерела. Боспорське царство (VI ст. до н.е. – IV ст. н.е.). Виникнення, розвиток і занепад царства, особливості його суспільного ладу і державно-правових інститутів.

Монархія і республіка – провідні форми правління рабовласницьких держав на території України. Реалізація принципів демократії у державно-правовому та суспільному житті античних полісів.

ТЕМА 2. ДЕРЖАВА І ПРАВО УКРАЇНИ КНЯЗІВСЬКОГО ПЕРІОДУ (IX – XIV ст.)

Походження слов'ян. Західні, південні і східні слов'яни. Племена антів, їх суспільно-політичний лад. Передумови та етапи формування державності у східних слов'ян. Іноземні джерела про центри політичної консолідації східного слов'янства. Поява терміну “Русь”. Союзи племен VI – IX ст. та утворення централізованої ранньофеодальної держави.

Теорії походження давньоруської держави.

Суспільний лад. Основні соціальні групи: князі, бояри, дворові слуги, духовенство, купці, ремісники, смерди, рядовичі, закупи, холопи, челядь, ізгої. Привілеї та обов'язки окремих станів.

Державний лад. Основні риси ранньофеодальної держави. Княжа монархія. Рада при князі. Дружина. Княжі з'їзди. Віче. Удільні князі. Християнство як фактор державного та правового розвитку Русі. Десяткова та двірсько-вотчинна система управління. Державна символіка Русі.

Система права. Звичаєве право. Пам'ятки права. Князівське законодавство. Уставні, жалувані та судні грамоти. Договори з Візантією 907, 911, 944 та 971 рр. Історія держави і права в літописах. Рецепція візантійського права. Номоканон. Прохірон. Кормчі книги. Закон судний людям. Судні грамоти. Церковні статuti. Канонічне право. Руська Правда: її походження, редакції, система, структура, зміст та історичне значення. Характеристика цивільного права: право зобов'язань (основні види договорів, їхній зміст та оформлення); родинно-шлюбне право; право власника; право спадщини. Основні риси кримінального права. Поняття та види злочинів. Характеристика розшуку та особливості судового процесу. Мета і система покарань. Суд і процес.

Період феодальної роздробленості. Київське, Переяславське, Чернігово-Сіверське князівства, як окремі державно-правові системи.

Утворення Галицько-Волинської держави. Державний лад. Влада галицько-волинського князя: компетенція, повноваження, функції. Дуумвірат. Рада бояр. Віче. Феодальні з'їзди. Тисяцький. Сотський. Двірський. Двірцеві посади. Судові органи. Система права. Скорочена редакція Руської Правди. Князівські грамоти. Міжкнязівські угоди. Галицько-волинський літопис. Грамота князя Івана Берладника 1134 р. Рукописання Володимира Васильковича 1287 р. Уставна грамота князя Мстислава Даниловича 1289 р. Особливості норм права.

Українські землі у складі Золотої Орди. Зміна їх політичного статусу і вплив Орди на державно-правовий розвиток Русі.

ТЕМА 3. ДЕРЖАВА І ПРАВО УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ПЕРІОД (XIV – XVII ст.)

Включення переважної більшості українських земель до складу Великого князівства Литовського, Руського і Жемантійського та Польського королівства та їхнє правий статус. Угоди Литви з Польщею про об'єднання. Кревська унія 1385 року. Віленсько-Радомська унія 1401 року. Люблінська унія 1569 р. та виникнення Речі Посполитої. Інкорпорація українських земель Польщею. Зміни державних інституцій в українських землях. Берестейська церковна унія 1596 р. та її вплив на правовий статус українських земель.

Суспільний лад. Формування замкнених суспільних верств-станів, загальна характеристика їхнього правового становища. Середні і дрібні землевласники. Зрівняння правового становища шляхти з магнатами. «Артикули» Генріха Валуа 1572 р. Духовенство православне, католицьке, уніатське, біле і чорне. Міське населення: заможна верхівка, середнє міщанство, міські низи. Залежність їхнього правового становища від категорії міста: королівського, приватновласницького, самоврядного, церковного. Селяни та обмеження їх прав законом 1557 р. «Устав на волоки». Посилення феодално-кріпосницького гніту. Селяни-данники. Тяглові селяни. Службові селяни. Ремісники. Натуральний та грошовий податки і повинності селян.

Державний лад. Влада литовського господаря і польського короля. Пани-Рада. Королівська рада. Великий вальний сейм. Сенат. Посольська ізба. Органи центрального управління: земські та двірські маршалки, канцлер, підканцлер, підскарбій, гетьман та інші урядовці. Воєводи. Старости. Воєводські і повітові сеймики. Самоуправління в містах і магдебурзьке право. Магістрат. Лава. Дискусія в українській історико-правовій науці щодо визначення характеру впливу магдебурзького права на державно-правовий та суспільно-економічний розвиток український земель.

Система судових установ на українських землях, їхній становий характер. Державні та місцеві суди. Суд великого князя (короля), суд Панів-Ради, сеймовий суд, замковий суд, доменіальний суд пана. Маршалківський і асесорський суди в Польщі. Поява шляхетських земських, гродських і підкоморських судів. Духовний та доменіальний суд церкви. Інквізиція в українських містах. Цехові суди. Копні суди. Гаряча, велика та завита копа.

Коронний трибунал. Трибунал луцький. Звинувачувально-змагальний характер судового процесу та його особливості.

Джерела права. Звичаєве право. Руська Правда. Книги Литовської метрики. Привілеї та їх класифікація. Земські уставні грамоти. Сеймові конституції. Акти місцевих сеймиків і органів міського самоврядування. Декрети, едикти, ординації урядовців. Церковне (канонічне) право.

Систематизація нормативно-правового матеріалу: Судебник Казимира Ягеллона 1468 р.; Литовські Статути 1529, 1566, 1588 рр. Збірники магдебурзького права: «Зерцало саксонів» 1536 р.; «Артикули права магдебурзького» 1557р.; «Порядок прав цивільних магдебурзьких» 1559 р.; «Право цивільне Хелмінське» 1584 р..

Характеристика цивільного права: право власності; право зобов'язань, їх види, зміст та форми договорів; сімейно-шлюбне право; спадкове право. Основні риси кримінального права: поняття та види злочинів; мета і система покарань.

Інші феодальні держави на території сучасної України. Закарпаття у складі Угорського королівства. Північна Буковина як частина Молдавського князівства. Кримське ханство та його суспільний і державний лад. Провінції (еялети) Османської імперії на території сучасної України: управління, суспільство, право. Генуезькі колонії – Феодосія (Кафа), Чембало (Балаклава), Сурож (Судак), Воспоро (Керч). Особливості їхнього суспільного і державно-правового ладу.

ТЕМА 4. ДЕРЖАВА І ПРАВО УКРАЇНИ КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДОБИ (XVII – XVIII ст.)

Виникнення українського козацтва. Соціальна диференціація українського козацтва та його правовий статус. Городові й низові козаки. Запорозька Січ: військово-адміністративна організація і роль в державотворенні на Україні. Територія Вольностей Запорозьких. Органи військово-адміністративного управління Коша: військова рада, курінна рада, сходки паланок, кошовий, військовий суддя, військовий писар та інші посадовці. Джерела та найважливіші правові інститути окремих галузей права. Звичаєве право.

Грамота Стефана Баторія 1572 р. Реєстрові козаки. Відносини реєстрового і запорізького козацтва. «Статті для заспокоєння руського народу» 1632 р. «Ординація Війська Запорозького» 1638 р.

Національно-визвольна війна та спроба відродження української державності під проводом Богдана Хмельницького. Державна програма гетьмана. Знищення польської адміністративно-політичної системи управління. Юридичні наслідки Зборівської (1649 р.) та Білоцерківської (1651р.) угод з Річчю Посполитою. Зміна правового статусу України. Ліквідація польського магнатського і шляхетського землеволодіння. Юридичне оформлення входження «Війська Запорізького» (Гетьманщини) до складу Руського царства. Постанова Земського Собору від 1 жовтня 1653 р. Рішення Переяславської Ради від 8 січня 1654 р. Статті Богдана Хмельницького. Березневі статті 1654 р. Царські жалувані грамоти від 27 березня 1654 р. та від 12 квітня 1654 р.

Еволюція української автономності у другій половині XVII ст. Кордони

«Війська Запорізького» (Гетьманщини). Адміністративно-територіальний устрій. Вищі органи влади й управління та їхні функції. Гетьманське законодавство: універсали, ордонанси, декрети, рескрипти, статті. Місцеві органи управління. Характер і особливості судового процесу.

Період наступу самодержавства на автономію «Війська Запорізького» (Гетьманщини) та поступова ліквідація її автономії. Малоросійський приказ (1663 - 1700 р.) Перша Малоросійська колегія (1722 – 1727 рр.). Правління гетьманського уряду (1734 – 1750 рр.). Судова реформа 1730 р. Відновлення гетьманства 1750 р. Судова реформа гетьмана К.Розумовського (50-60-ті роки ХУІІІ ст.). Остаточне скасування гетьманської влади 1764 р. Діяльність Другої Малоросійської колегії (1764 – 1786 рр.). Ліквідація Запорозької Січі 1775 р. Поширення загальноросійської системи управління.

Правовий статус соціальних груп. Гетьманський універсал 1760 р. про заборону переходів селян (посполитих) і його підтвердження 1763 р. Царський указ 1783 р. про остаточне закріпачення українських селян. Зрівняння в правах козацької старшини з російським дворянством 1785 р.

Джерела українського права. Широке застосування норм звичаєвого права. Акти гетьманської влади. Литовський Статут 1588 р. Генеральний опис Лівобережної України (1765 – 1769 рр). Конституція П.Орлика 1710 р. Кодифікація українського права. «Процес кратний, приказний» 1734 р. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. «Суд і розправа в правах малоросійських» 1750 р. «Книга Статут та інші права малоросійські» 1764 р. «Екстракт малоросійських прав» 1767 р. «Екстракт із указав, інструкцій і настанов Сенату» 1786 р. Міжнародні та міждержавні угоди щодо українських земель: Бахчисарайський мир 1681 р., Карловицькі угоди 1699 р., Константинопольський мир 1700 р., Прутський мир 1711 р. Белградський мир 1739 р.

Основні риси цивільного права; право власності; право зобов'язань; сімейно-шлюбне право; право спадщини. Характеристика кримінального права: поняття і види злочинів; мета і система покарань.

ТЕМА 5. ДЕРЖАВА І ПРАВО УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ТА АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЙ (КІНЕЦЬ ХVІІІ – ПОЧАТОК ХХ ст.). РЕВОЛЮЦІЯ ТА СПРОБИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ (1917-1920 рр.)

Кючук-Кайнарджійський договір з Туреччиною 1774 р. Включення Криму до складу Російської імперії 1783 р. Перетворення намісництв у губернії. Переселення іноземців. Включення Правобережжя й Волині до складу Російської імперії.

Адміністративна реформа початку ХІХ ст. Створення міністерств. Комітет у справах західних губерній (1831-1848 рр.). Губернатори та генерал-губернатори. Губернські правління. Губернські галузеві установи: палати, комітети, присутствія, комісії. Дворянські зібрання на чолі з предводителями.

Збільшення кількості українських губерній. Повітовий апарат управління.

Земські суди і земські справники. Присутствія, Управління в містах: градоначальства і городничества. Волосні та сільські органи самоврядування. Самоврядування державних селян за реформою 1837-1841 рр. Скасування магдебурзького права. Суспільний лад. Дворянство. Духовенство. Міське населення. Цехові і робітні люди. Державні селяни. Інвентарні правила 1847 – 1848 рр.

Передумови, мета та основні напрямки державних реформ другої половини ХІХ ст. Причини та підготовка селянської реформи 1861 р. Юридичні акти селянської реформи. «Маніфест» від 19 лютого 1861 р. «Загальне положення про селян, що вийшли з кріпосної залежності».

Земська реформа 1864 року. Міська реформа 1870 року. Судова реформа 1864 року. Нова система судових органів – мирові судді, з'їзди мирових суддів, окружні суди, судові палати, Сенат. Демократизація судоустрою і судочинства, запровадження суду присяжних, перебудова прокуратури, створення адвокатури, новий статус слідчих. Військова, фінансова, поліційна, шкільна, університетська реформи. Антиукраїнське законодавство: Валуєвський циркуляр 1863 року і Емський указ 1876 року. Контрреформи Олександра ІІІ та їх держано-політичні наслідки.

Джерела права. Право на українських землях. Кодифікаційні проекти початку ХІХ ст. «Звід місцевих законів губерній і областей, приєднаних від Польщі». «Зібрання малоросійських прав» 1807 р. «Звід місцевих законів західних губерній» 1837 р. «Повне зібрання законів Російської імперії» 1830 р. «Звід законів Російської імперії» редакцій 1833 та 1842 рр. «Уложення про покарання кримінальні і виправні» 1845 р. Сільський судовий статут» 1839 р.

Статути карного та цивільного судочинства 1864 р. «Уложення про покарання кримінальні та виправні» в редакції 1866 і 1885 рр. Військовий статут про покарання 1875 року. Посилення каральної політики. Цивільне право. Карне право. Кримінальне уложення 1903 р.

Зміни у державному ладі на початку ХХ ст. Зміни у формі правління в наслідок з революції 1905 року. Державна Дума. Склад і діяльність депутатів від українських губерній в Державній Думі. Третьочервневий державний переворот 1907 р. і його наслідки для України. Військово-польові суди та закон 15 червня 1912 року «Про перетворення місцевого суду». Столипінська аграрна реформа та її чинність в Україні.

Юридичне оформлення інкорпорації західноукраїнських земель Австрією. Утворення коронного краю Галичина. Державний лад. Влада губернатора. Губернське правління. Галицький становий сейм (1775 – 1848 рр.). Галицька надвірна канцелярія. Поділ на циркули. Окружні старости циркулів. Суспільні класи та верстви українського населення. Надання правових переваг полякам у Галичині, румунам на Буковині та угорцям у Закарпатті.

Революція 1848 р. і створення Головної Руської Ради у Львові. Скасування кріпосного права (панщини) у 1848 р. Австро-угорська угода 1867 р. та утворення Австро-Угорської дуалістичної монархії. Конституція Австрії 1848 р. Открийована конституція 1849 р. Крайові конституції для Галичини і Буковини 1850 р. Австрійська конституція 1867 р. Угорська конституція 1848 р. Система

центральної влади Австро-Угорської монархії. Права і свободи особи за Конституцією 1867 р. та їх дотримання на західноукраїнських землях.

Органи місцевого самоврядування. Імператорський закон 1862 р. про місцеве самоврядування. Галицький крайовий закон про громади (гміни). Повітові старости. Громадські управи. Крайовий президент Буковини. Галицький і буковинський крайові сейми: порядок формування, склад і компетенція. Крайовий виділ (комітет). Повітові, міські і сільські ради. Організація управління Львова і Чернівців за Статутом 1870 р. Особливості управління на Закарпатті. Жупи, комітати, домінії.

Судова система. Земські і шляхетські суди, єпископські суди для духовенства, магістратські - для міщан, вотчинні – для селян. Верховний губернаторський суд. Королівський трибунал у Львові. Верховна судова палата галицького сенату у Відні. Апеляційна палата при галицькому губернаторстві. Прокурорські органи.

Джерела права. Імператорські патенти. Закони рейхсрату. Кодифікаційні роботи в Австрії. Цивільний кодекс 1811 р. Цивільний процесуальний кодекс (1781 р., 1825 р). Кримінальні кодекси (1787, 1803 і 1852 рр). Кримінально-процесуальні кодекси 1768, 1853 і 1873 рр. Загальна характеристика австро-угорського цивільного, кримінального і процесуального права.

Правовий статус українських земель у період Першої світової війни. Військове, цивільне та кримінальне законодавство Росії, Австро-Угорщини і Німеччини на зайнятих їх арміями територіях України. Нова редакція 4 розділу Військово-судового статуту «Про суд у воєнний час» від 20 липня 1914 р. Положення про польове управління військами від 16 липня 1914 р. та особливі Правила про місцевості, оголошені на воєнному стані. Указ від 24 липня 1914 р. про прийняття надзвичайних заходів щодо охорони у всіх місцевостях Російської імперії порядку та громадської безпеки.

Повалення російського самодержавства і створення Тимчасового уряду. Утворення Центральної Ради на чолі з М.Грушевським. Її компетенція, структура та державотворча діяльність. Перший (10 червня 1917 р.) та другий (3 липня 1917 р.) Універсали Центральної Ради. Мала Рада. Генеральний Секретаріат. Місцеві органи Центральної Ради. Судові органи. Співвідношення актів Центральної Ради і законодавства Тимчасового уряду. Проблема формування збройних сил Центральною Радою.

Утворення на території України рад робітничих, солдатських і селянських депутатів, інших громадсько-політичних організацій. Їх склад, політичні програми, владні домагання. Жовтневий переворот 1917 р. в Петрограді, ліквідація влади Тимчасового уряду і проголошення другим Всеросійським з'їздом рад переходу всієї повноти влади у центрі і на місцях до рад робітничих, солдатських і селянських депутатів.

Українська Народна Республіка як частинна демократичної федеративної Росії згідно Третього Універсалу Центральної Ради 7 листопада 1917 р. Організація місцевої і центральної влади в Україні за цим універсалом. Ультиматум Раднаркомом РРФСР 3 грудня 1917 р.

Початок радянського державного і правового будівництва у грудні 1917 – березні 1918 рр. Центральні органи влади : з'їзд рад, Центральний виконавчий комітет рад України, Народний секретаріат. Місцеві ради. Революційні, військово-революційні комітети та інші надзвичайні органи радянської влади. Особливості державного устрою та права Донецько-Криворізької, Одеської та інших радянських республік.

Берестейський мирний договір між УНР, Німеччиною та Австро-Угорщиною. Проголошення самостійної і незалежної Української Народної Республіки. Четвертий Універсал Центральної Ради 9 січня 1918 р. Нормотворча діяльність української влади. Соціально-економічне законодавство УНР. Нормативні акти з кримінального права. Військове будівництво. Міжнародно-правові стосунки. Статут про державний устрій, права і вольності УНР від 29 квітня 1918 р.

Розпуск Центральної Ради. Проголошення гетьманом П.П.Скоропадським утворення Української Держави. Закони про тимчасовий державний устрій від 29 квітня 1918 р. Організація влади гетьманату. Державний сейм України. Гетьман та його повноваження, компетенція, функції. Тимчасовий закон про верховне управління державою на випадок тяжкої хвороби і перебування гетьмана поза межами держави від 1 серпня 1918 р. Рада міністрів на чолі з головою (отаманом) міністрів. Міністерство. Фінансова рада.

Місцеві органи. Розпуск земельних комітетів і створення губернських і повітових староств. Закон від 30 листопада 1918 року «Про зміну, доповнення та скасування діючих узагальнень про волосні, повітові і губерніальні установи по управлінню сільськими місцевостями». Новий закон про вибори до земств. Внутрішня і зовнішньополітична діяльність гетьмана. Військове будівництво. Судові органи. Уточнення функцій Генерального Суду. Створення Державного Сенату. Загальні та військові суди. Закон про Державну варту від 18 травня 1918 р. Підписання прелімінарного миру з Раднаркомом РРФСР.

Законодавство Української Держави. Процес законотворчості. Закон про українське громадянство від 1 липня 1918 р. Законодавчі акти у сфері власності. Закони про врожай 1918 р. акцент на визначенні правового статусу населення України.

Розпад Австро-Угорщини. Створення у Львові Української Національної Ради. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Організація і структура державного апарату. Центральні органи державної влади і управління. Українська Національна Рада та її структура. Президент. Державний Секретаріат. Повітові комісари. Громадські (сільські) і містечкові комісари. Повітові національні ради. Судово-прокурорські органи. Організація збройних сил.

Падіння гетьманату 14 грудня 1918 року. Утворення Директорії УНР на чолі з В.Винниченком і С.Петлюрою. Правове оформлення та юридичні наслідки Акту злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. Державний лад та законодавство Другої УНР. Створення першого уряду Директорії – Ради Народних Міністрів. Місцеві органи влади. Отаманщина. Судові органи Директорії. Сесія Трудового конгресу

23-28 січня 1919 р. і його резолюція про форму влади в Україні. Реорганізація Директорії, її взаємини з урядом та урядові кризи.

Польсько-українська війна. Дипломатична діяльність ЗУНР. Проголошення диктатури Є. Петрушевича і створення Колегії уповноважених. Соціально-політичні та економічні перетворення в ЗУНР. Закон «Про державну мову». Закон «Про громадянство». Закон «Про земельну реформу».

Зміни в складі Директорії і встановлення режиму особистої влади С.Петлюри. Варшавський договір від 21 квітня 1920 р. та його політико-правова сутність. Всеукраїнська Національна Рада. Спроба відновити Конституцію УНР. Закони від 12 листопада 1920 р.: «Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці»; «Про Державну Народну Раду».

Війна між радянською Росією та Польською Республікою. Утворення Галицької Радянської Республіки та інших республік на території України. Ризький мирний договір 18 березня 1921 р. та його політико-правові наслідки для України. Кінець легального існування Директорії та її органів. Уряд УНР в екзилі та його політико-правова платформа.

Визнання Радою послів Антанти за Польщею права на окупацію Східної Галичини. Еміграційний уряд ЗУНР. Проект основ державного устрою Галицької Республіки 1921 р. Рішення Ради послів Антанти від 14 березня 1923 р. про анексію Східної Галичини Польщею. Причини падіння та історичне значення української державності 1917 – 1920 рр.

ТЕМА 6. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ Р РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ДЕРЖАВА І ПРАВО УРСР У 1919 - 1991 рр.

Встановлення та зміцнення радянської влади в Україні. Третій Всеукраїнський з'їзд рад. Конституція УСРР 1919 р.

Укладення союзного робітничо-селянського договору між УСРР та РРФСР 1920 р. «Декларація про утворення СРСР» та укладення «Союзного договору» 30 грудня 1922 р. Остаточне юридичне оформлення Союзу Конституцією СРСР 1924 р. Конституція УСРР 1929 р.

Органи влади та управління радянської України. Всеукраїнські з'їзди рад. ВУЦВК. Раднарком УСРР. Зміни у структурі державного управління. Зміни у адміністративно-територіальному устрої України протягом 1920-х рр. Встановлення трьохступеневої системи місцевого управління. Молдавська автономія у складі УСРР(1924 – 1940 рр.)

Судова реформа. Організація державної прокуратури і утворення адвокатури. Народні суди. Окружні, районні суди. Верховний суд УСРР. Дисциплінарні суди. Громадські суди. Державне політичне управління. Політичні судові процеси.

Постанова Народного Секретаріату «Про введення народного суду» від 4 січня 1918 р. Народні суди та революційні трибунали. Ради (з'їзди) народних судів. Військові трибунали. Залізничні трибунали. Верховний касаційний суд.

Створення Всеукраїнської надзвичайної комісії. Створення радянської міліції і Головного управління радянської робітничо-селянської міліції на правах відділу НКВС.

Створення основ радянського права. Соціалістична правосвідомість. Декрети в галузі цивільного, сімейного, трудового, земельного, кримінального права. Декрети про націоналізацію власності і правове регулювання розподілу. Доктрина революційної законності. Перебудова юстиції та правоохоронних органів. «Зібрання узаконень і розпоряджень». Кодифікація права в УСРР у 20-ті роки. Цивільний кодекс 1922 р. Земельний кодекс 1922 р. Кримінальні та кримінально-процесуальні кодекси 1922 р і 1927 р. Виправно-трудова кодекс 1925 р. Кодекс законів про шлюб та сім'ю 1926 р. Адміністративний кодекс 1927 р. Трудове право 20-х рр.

Зміни у законодавстві в 30-х – на початку 40-х років. Деформації в праві, порушення законності, посилення кримінальної репресії. Закони про судоустрій 1931 і 1938 рр. Створення відособленої системи прокурорських органів. Позасудові репресії: особливі наради, “трійки”, «двійки».

Конституція СРСР 1936 р. і статус України як суб'єкта федерації радянських республік за цією конституцією. Конституція УРСР 1937 р., її характерні риси. Перебудова державного апарату. Створення Верховної Ради і зміни у виборчій системі. Правовий статус особи за Конституцією 1937 р.

Міжнародний статус українських земель напередодні війни. Захоплення Закарпаття Чехословаччиною та його юридичне оформлення. Проголошення Закарпатської Русі автономною територією. Адміністративна реформа 1928 р. Мюнхенська угода 1938 р. між Німеччиною, Італією і Великобританією та проголошення самостійності Карпатської України весною 1939 р. Вибори до Сейму і прийняття Конституції (Закону №1). Окупація краю Угорщиною.

«Пакт Молотова – Ріббентропа» 23 серпня 1939 р. Похід Червоної Армії на Західну Україну. Створення і діяльність тимчасових управлінь у містах і повітах та селянських комітетів у селах і волостях. Народні Збори Західної України та їх державно-правові акти. Закони Верховної Ради СРСР від 1 листопада 1939 р., 2 серпня 1940 р. і Верховної Ради УРСР від 15 листопада 1939 р. про включення західноукраїнських територій та про включення північної частини Буковини і Хотинського, Акерманського та Ізмаїльського повітів Бессарабії до складу радянської України.

Нота уряду СРСР королівству Румунії (28 червня 1940 р.) та приєднання Бессарабії і Північної Буковини.

Напад фашистської Німеччини на Радянський Союз. Перебудова державного апарату СРСР і УРСР в умовах війни. Надзвичайні органи державної влади і державного управління у центрі та на місцях. Правовий режим воєнного стану.

Надзвичайне законодавство. Положення від 28 вересня 1943 р. «Про порядок обліку і користування націоналізованого, конфіскованого, виморочного та безгосподарного майна». Трудові мобілізації і трудові повинності. Відповідальність воєнних злочинців.

Розчленування німецько-фашистськими окупантами території України.: рейхскомісаріат «Україна», «Трансністрія», генерал-губернаторство «Польща», дистрикт «Галичина», прифронтна зона. Встановлення окупаційного режиму.

Спроба відновлення незалежної Української Держави. Проголошення «Акту відновлення державності» 30 червня 1941 року. Утворення Українського Державного Правління і Української Національної Ради. Організація і діяльність ОУН-УПА в 1942 – 1945 рр. Спроби відродити національну державу у Києві.

Відновлення органів радянської влади на звільнених від окупантів територіях України від 1943 року. Розширення прав союзних республік у галузі міжнародних відносин і оборони. Створення Народного комісаріату оборони та Народного комісаріату закордонних справ УРСР.

Звільнення Західної України та Закарпаття від німецьких та угорських окупантів. Юридичне оформлення входження Закарпаття до складу України. Договір між СРСР і Чехословаччиною від 29 червня 1945 р. Створення Закарпатської області. Поширення чинності радянського законодавства.

УРСР – учасник створення Організації Об'єднаних Націй. Повне відновлення політичних, економічних та соціальних структур УРСР.

Україна після Другої світової війни. Реорганізація Раднаркомів в Раду Міністрів УРСР. Розвиток права в останній період сталінізму. Прихід до влади М.С. Хрущова. Курс на відродження демократичних принципів організації суспільного і державного ладу, правової системи в період десталінізації (середина 50-х середина 60-х рр.). Демократизація центральних та місцевих органів державної влади і управління. Ліквідація репресивних органів тоталітарного режиму. Реабілітація жертв сталінізму. Зміни в діяльності рад. Правове оформлення включення Криму до складу УРСР у 1954 році.

Кодифікація українського радянського законодавства у 1960 – 1970 рр. Перебудова судової системи, посилення прокурорського нагляду. Судова система УРСР. Державний арбітраж. Органи внутрішніх справ. Законодавство про міліцію. Адвокатура. Нотаріат.

Поступове згорання лібералізації з середини 60-х років. Конституція СРСР 1977 р. і зміни в державно-правовому статусі союзних республік. Конституційні основи участі республік в керівництві союзною державою. Конституція УРСР 1978 р.

Державне будівництво УРСР. Президія Верховної Ради. Рада Міністрів УРСР. Державні комітети, міністерства та відомства. Місцеві органи державної влади та управління, їхні виконавчі і розпорядчі органи.

Процес кодифікації права. Кодекс УРСР про адміністративні правопорушення 1984 р. Конституційне закріплення керівної ролі КПРС. Вищі органи державної влади та управління. Прокуратура УРСР. Зрощення державного та партійного апаратів.

Початок політичних реформ в УРСР періоду перебудови. Поява альтернативних КПРС політичних партій. Народний рух України. Закон “Про вибори” 1989 р. Закон “Про мови в УРСР” 1989 р. Вибори до Верховної Ради та місцевих рад 1990 р. “Декларація про держаний суверенітет” УРСР від 16 липня 1990 р. Трансформація Ради Міністрів УРСР у Кабінет Міністрів. Введення

посади Президента УРСР. Відновлення Кримської АРСР. Зміни у праві. Політична криза у серпні 1991 року. Державний комітет з надзвичайного стану у Москві та Україна. Початок розпаду СРСР у серпні-вересні 1991 р. як геополітичне явище.

ТЕМА 7. РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Акт проголошення державної незалежності України 24 серпня 1991 року. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р.: його результати і наслідки. Л.Кравчук – Президент України. Денонсування Союзного договору 1922 р. Верховною Радою України. Припинення існування СРСР і угода у Біловезькій пущі про створення Співдружності Незалежних Держав . Міжнародне визнання України. Узаконення національно-державної символіки – прапора, герба, гімну. Закон «Про громадянство в Україні». Формування Національної гвардії, Служби безпеки, прикордонних військ, внутрішніх військ, української армії, військ цивільної оборони. Міжнародна діяльність України. «Декларація прав національностей України». Поступова ліквідація залишків політичного та правового авторитаризм.

Криза влади і необхідність прийняття нової Конституції. Конституційний процес. Діяльність конституційних комісій. Проекти Конституції України. Дострокові парламентські вибори 1994 р. Вибори Президента. Закон про державну владу та місцеве самоврядування. Укладення конституційної угоди. Прийняття 28 червня 1996 року чинної Конституції України. Структура і головні положення Основного Закону держави. Органи державної влади та управління. Верховна Рада. Президент. Кабінет Міністрів. Місцеві органи влади.

Правове забезпечення змін в економіці. Закони про власність, про підприємництво, про державну податкову службу, про аудиторську діяльність. Судові та правоохоронні органи. Мала судова реформа. Зміни у кримінальному та цивільному законодавстві. Досягнення і перспективи розвитку сучасного законодавства. Ухвала Верховною Радою нових кодексів. Закон «Про громадські об'єднання в Україні». Політичні структури. Партії та суспільно-політичні рухи. Державно-правові питання в програмних документах та практичній діяльності політичних партій і суспільних організацій.

Вибори 2002 року до Верховної Ради. Президентські вибори 2004 року: особливості виборчої кампанії та виборчого законодавства. Початок Ухвалення Верховною Радою змін і уповноважень до чинної Конституції. Досягнення та прогалини процесу демократизації державного механізму. Помаранчева революція. Київський майдан. Компромісні рішення Верховного суду та Верховної Ради. Криза розподілу повноважень між різними гілками влади. Проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України. Перспективи і прогнози подальшого державно-правового розвитку незалежної України.

Дискредитація ідей майдану. Спроби перерозподілу власності. Розстановка політичних сил після виборів до Верховної Ради 26 березня 2006 року. Призначення В.Януковича прем'єр-міністром. Продовження політичного

протистояння і передчасні вибори до Верховної Ради 30 вересня 2007 року. Новий уряд від демократичної коаліції.

Політичні та суспільні зміни Україні з 21 листопада 2013 до лютого 2014 року, викликані відходом політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на Європейську інтеграцію. Майдан. Революція Гідності. Трансформація політичного курсу. Наслідки революції. АТО на сході України. Окупація військами РФ та втрата АРК. Женевські чотиристоронні переговори щодо деескалації збройного конфлікту 17 квітня 2014 року. Позачергові вибори Президента України 25 травня 2014 року. Мінська тристороння угода про перемир'я від 5 вересня 2014 року. Меморандум від 20 вересня 2014 року. Дострокові парламентські вибори від 26 жовтня 2014 року. Внесення змін до Мінських угод. Зустрічі лідерів держав у нормандському форматі. Конституційна реформа. Реформування прокуратури. Поліцейська реформа. Судова реформа. Боротьба з корупцією. Курс на Північноатлантичне співробітництво. Сучасні тенденції розвитку держави і права.

Вторгнення РФ у 2022 році. Правові зміни у зв'язку оголошенням воєнного стану.

4. СТРУКТУРА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

Теми та план лекційних занять

Назва теми лекційного заняття	План лекційного заняття	Кількість годин
ТЕМА 1. Історія держави і права України як наука та як навчальна дисципліна. Давні держави Північного Причорномор'я та Приазов'я	1. Особливості суспільного ладу античних міст Північного Причорномор'я та Приазов'я. 2. Особливості державного ладу античних міст Північного Причорномор'я та Приазов'я. 3. Право у античних державах Північного Причорномор'я та Приазов'я.	2
ТЕМА 2. Держава та право України князівського періоду (IX – XIVст.)	1. Суспільний лад періоду ранньофеодальної монархії 2. Особливості державного ладу ранньофеодальної монархії Русі 3. Особливості державного механізму Галицько-Волинського князівства.	2
ТЕМА 3. Держава і право українських земель в литовсько-польський період (XIV – XVII ст.)	1. Особливості формування української держави у складі Литовського князівства. 2. Українські землі у складі Речі Посполитої. 4. Люблінська унія: передумови, причини та наслідки підписання договору; 3. Брестська унія: передумови, причини та наслідки підписання договору.	2
ТЕМА 4. Держава і право України	1. Переяславська угода	2

козацько-гетьманської доби (XVII – XVIII ст.)	<p>2. Березневі статті 1654 року. Жалувана грамота Олексія Михайловича Війську Запорізькому на збереження його прав і вольностей</p> <p>3. Андрусівська угода та розчленування Гетьманщини. «Глухівські» гетьманські статті</p> <p>4. Конституція Пилипа Орлика 1710 р.: загальна характеристика і значення</p> <p>5. Перша Малоросійська колегія її компетенція і значення</p>	
ТЕМА 5. Держава і право українських земель у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.). Революція та спроби відновлення української державності (1917-1920 рр.)	<p>1. Ліквідація російським царизмом автономії Гетьманщини.</p> <p>2. Зміни у адміністративно-територіальному поділі українських земель.</p> <p>3. Деякі аспекти уніфікації органів влади й управління.</p> <p>4. Деякі аспекти формування української самостійницької ідеї на Наддніпрянщині у другій половині XIX – на початку XX ст.</p> <p>5. Центральна Рада. «Перша» Українська Народна Республіка.</p> <p>6. Українська Держава гетьмана П.Скоропадського.</p> <p>6. Директорія. «Друга» Українська Народна Республіка.</p> <p>7. Західно-Українська Народна Республіка.</p>	4
ТЕМА 6. Українські землі в роки Другої світової війни. Держава і право УРСР у 1919 - 1991 рр.	<p>1. Воз'єднання українських земель складі УРСР (1939-1945) : історико-правові аспекти.</p> <p>2. Встановлення радянської влади в Західній Україні (вересень 1939 – червень 1945 рр.).</p> <p>3. Спроби відновлення української державності в роки Другої світової війни у контексті розбудови сучасної української держави.</p> <p>4. Розширення компетенції УРСР у період деєталінізації.</p> <p>5. Зміни в органах влади і управління в період деєталінізації.</p> <p>6. Державно-правові аспекти включення Криму до складу Української республіки.</p>	2
ТЕМА 7. Розбудова Української держави на сучасному етапі	<p>1. Аналіз стану України 1991 року у контексті можливостей розгортання ефективного державотворчого процесу.</p> <p>2. Державне будівництво в Україні у перші роки незалежності.</p> <p>3. Основні проблеми розбудови української державності на сучасному етапі.</p>	2

Теми семінарських занять

Назва теми семінарського заняття	Кількість годин
ТЕМА 1. Історія держави і права України як наука та як навчальна дисципліна. Давні держави Північного Причорномор'я та Приазов'я	2
ТЕМА 2. Держава та право України князівського періоду (IX – XIV ст.)	2
ТЕМА 3. Держава і право українських земель в литовсько-польській період (XIV – XVII ст.)	2

ТЕМА 4. Держава і право України козацько-гетьманської доби (XVII – XVIII ст.)	2
ТЕМА 5. Держава і право українських земель у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.). Революція та спроби відновлення української державності (1917-1920 рр.)	2
ТЕМА 6. Українські землі в роки Другої світової війни. Держава і право УРСР у 1919 - 1991 рр.	2
ТЕМА 7. Розбудова Української держави на сучасному етапі	2

Теми для самостійної роботи

Назва теми для самостійної роботи	Кількість годин
ТЕМА 1. Історія держави і права України як наука та як навчальна дисципліна. Давні держави Північного Причорномор'я та Приазов'я	8
ТЕМА 2. Держава та право України князівського періоду (IX – XIVст.)	8
ТЕМА 3. Держава і право українських земель в литовсько-польський період (XIV – XVII ст.)	8
ТЕМА 4. Держава і право України козацько-гетьманської доби (XVII – XVIII ст.)	9
ТЕМА 5. Держава і право українських земель у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.). Революція та спроби відновлення української державності (1917-1920 рр.)	9
ТЕМА 6. Українські землі в роки Другої світової війни. Держава і право УРСР у 1919 - 1991 рр.	9
ТЕМА 7. Розбудова Української держави на сучасному етапі	9

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

Теми та план лекційних занять

Назва теми лекційного заняття	План лекційного заняття	Кількість годин
ТЕМА 1. Історія держави і права України як наука та як навчальна дисципліна. Давні держави Північного Причорномор'я та Приазов'я	1. Особливості суспільного ладу античних міст Північного Причорномор'я та Приазов'я. 2. Особливості державного ладу античних міст Північного Причорномор'я та Приазов'я. 3. Право у античних державах Північного Причорномор'я та Приазов'я.	2
ТЕМА 2. Держава та право України князівського періоду (IX – XIVст.)	1. Суспільний лад періоду ранньофеодальної монархії 2. Особливості державного ладу ранньофеодальної монархії Русі 3. Особливості державного механізму Галицько-Волинського князівства.	2

Теми семінарських занять

Назва теми семінарського заняття	Кількість годин
Тема № 2. Держава та право України князівського періоду (IX – XIVст.)	2
Тема № 3. Держава та право України князівського періоду (IX – XIVст.)	2

Тема № 4. Держава і право України козацько-гетьманської доби (XVII – XVIII ст.)	2
--	---

Теми практичних занять

Назва теми практичного заняття	Кількість годин
Тема № 5. Держава і право українських земель у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.). Революція та спроби відновлення української державності (1917-1920 рр.)	2
Тема № 6. Українські землі в роки Другої світової війни. Держава і право УРСР у 1919 - 1991 рр.	2
Тема № 7. Розбудова Української держави на сучасному етапі	2

Теми для самостійної роботи

Назва теми для самостійної роботи	Кількість годин
ТЕМА 1. Історія держави і права України як наука та як навчальна дисципліна. Давні держави Північного Причорномор'я та Приазов'я	10
ТЕМА 2. Держава та право України князівського періоду (IX – XIVст.)	10
ТЕМА 3. Держава і право українських земель в литовсько-польський період (XIV – XVII ст.)	10
ТЕМА 4. Держава і право України козацько-гетьманської доби (XVII – XVIII ст.)	11
ТЕМА 5. Держава і право українських земель у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.). Революція та спроби відновлення української державності (1917-1920 рр.)	11
ТЕМА 6. Українські землі в роки Другої світової війни. Держава і право УРСР у 1919 - 1991 рр.	11
ТЕМА 7. Розбудова Української держави на сучасному етапі	11

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ТА ЗАВДАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. Історія держави і права України як наука: актуальні проблеми.
2. Історія держави і права України як навчальна дисципліна: основні завдання.
3. Періодизація та структура курсу історії держави і права України.
4. Принципи вивчення історії держави і права України.
5. Методологія історії держави і права України.
6. Основні загальні філософські, загальнонаукові та спеціальні наукові методи дослідження історико-правових явищ і процесів.
7. Функції історії держави і права України.
8. Значення вивчення історії держави і права України.
9. Загальні закономірності та особливості зародження стратифікованого суспільства на території України.
10. Скіфські племена (VII ст. до н.е. - III ст. н.е.). Проблема державності.
11. Античні поліси (міста-держави) – Тіра, Ольвія, Херсонес, Пантикапей, Феодосія.

12. Боспорське царство (VI ст. до н.е. – IV ст. н.е.), особливості його суспільного ладу і державно-правових інститутів.
13. Монархія і республіка – провідні форми правління рабовласницьких держав на території України.
14. Реалізація принципів демократії у державно-правовому та суспільному житті античних полісів.
15. Теорії походження давньоруської держави.
16. Суспільний лад Русі
17. Державний лад.
18. Руська Правда: її походження, редакції, система, структура, зміст та історичне значення.
19. Період феодалної роздробленості. Київське, Переяславське, Чернігово-Сіверське князівства, як окремі державно-правові системи.
20. Утворення Галицько-Волинської держави. Державний лад.
21. Включення переважної більшості українських земель до складу Великого князівства Литовського, Руського і Жемантійського та їх правовий статус.
22. Угоди Литви з Польщею про об'єднання. Кревська унія 1385 року. Віленсько-Радомська унія 1401 року.
23. Люблінська унія 1569 р. та виникнення Речі Посполитої. 24. Берестейська церковна унія 1596 р. та її вплив на правовий статус українських земель.
24. Литовські Статути 1529, 1566, 1588 рр.
25. Збірники магдебурзького права: «Зерцало саксонів» 1536 р.; «Артикули права магдебурзького» 1557р.; «Порядок прав цивільних магдебурзьких» 1559 р.; «Право цивільне Хелмінське» 1584 р..
26. Генуезькі колонії та особливості їх суспільного і державно-правового ладу.
27. Виникнення українського козацтва.
28. Запорозька Січ: військово-адміністративна організація і роль в державотворенні на Україні.
30. Національно-визвольна війна та спроба відродження української державності під проводом Богдана Хмельницького.
31. Юридичні наслідки Зборівської (1649 р.) та Білоцерківської (1651р.) угод з Річчю Посполитою.
32. Юридичне оформлення входження «Війська Запорізького» (Гетьманщини) до складу Руського царства.
33. Малоросійський приказ (1663 - 1700 р.)
34. Перша Малоросійська колегія (1722 – 1727 рр.). Правління гетьманського уряду (1734 – 1750 рр.).
35. Діяльність Другої Малоросійської колегії (1764 – 1786 рр.). 36. Ліквідація Запорозької Січі 1775 р.
36. Конституція П.Орлика 1710 р.
37. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р.
38. Включення Криму до складу Російської імперії 1783 р.
39. Адміністративна реформа початку ХІХ ст
40. Земська реформа 1864 року.
41. Міська реформа 1870 року.

42. Судова реформа 1864 року.
42. Валуєвський циркуляр 1863 року та Емський указ 1876 року.
43. Зміни у державному ладі на початку ХХ ст.
44. Зміни у формі правління в наслідок з революції 1905 року.
45. Столипінська аграрна реформа та її чинність в Україні.
46. Юридичне оформлення інкорпорації західноукраїнських земель Австрією.
47. Революція 1848 р. і створення Головної Руської Ради у Львові. Скасування кріпосного права (панщини) у 1848 р.
49. Правовий статус українських земель у період Першої світової війни.
50. Утворення Центральної Ради на чолі з М.Грушевським. Її компетенція, структура та державотворча діяльність.
51. Українська Народна Республіка як частинна демократичної федеративної Росії згідно Третього Універсалу Центральної Ради 7 листопада 1917 р.
52. Четвертий Універсал Центральної Ради 9 січня 1918 р.
53. Розпуск Центральної Ради. Проголошення гетьманом П.П.Скоропадським утворення Української Держави.
54. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).
55. Утворення Директорії УНР на чолі з В.Винниченком і С.Петлюрою.
56. Правове оформлення та юридичні наслідки Акту злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р.
57. Уряд УНР в екзилі та його політико-правова платформа.
58. Встановлення та зміцнення радянської влади в Україні. Третій Всеукраїнський з'їзд рад.
59. Конституція УСРР 1919 р.
60. Конституція УСРР 1929 р.
61. Конституція УРСР 1937 р., її характерні риси.
62. Розчленування німецько-фашистськими окупантами території України.
63. Спроба відновлення незалежної Української Держави. Проголошення «Акту відновлення державності» 30 червня 1941 року. Утворення Українського Державного Правління і Української Національної Ради.
64. Організація і діяльність ОУН-УПА в 1942 – 1945 рр. Спроби відродити національну державу у Києві.
65. УРСР – учасник створення Організації Об'єднаних Націй.
68. Конституція СРСР 1977 р. і Конституція УРСР 1978 р.
69. Початок політичних реформ в УРСР періоду перебудови.
70. Декларація про державний суверенітет УРСР від 16 липня 1990 р.
71. Акт проголошення державної незалежності України 24 серпня 1991 року.
72. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р.: його результати і наслідки.
73. Прийняття 28 червня 1996 року чинної Конституції України.
74. Помаранчева революція. Київський майдан.
75. Революція Гідності. Трансформація політичного курсу.
76. Наслідки революції. АТО на сході України.
77. Конституційна реформа. Реформування прокуратури. Поліцейська реформа. Судова реформа. Боротьба з корупцією.
78. Сучасні тенденції розвитку держави і права України.

79. Вторгнення РФ в Україну у 2022 році та його правові наслідки

90. Зміни в законодавстві України в період воєнного стану.

6. КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Для навчальної дисципліни «Історія держави і права України» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: екзамен, стандартизовані тести, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Підсумковий семестровий контроль успішності проводиться у формі заліку з відповідної освітньої компоненти або його окремої завершеної частини в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою навчальною програмою, і у строки, встановлені навчальним планом та розкладом.

Підсумковий семестровий контроль буде сформовано з 30-ти білетів за єдиним принципом. Максимальний час для підготовки до заліку дається – 30 хвилин. Кожне питання екзаменатором оцінюється окремо. Максимальна кількість балів за підсумковий контроль не більше 50 балів.

У разі настання обставин непереборної сили (форсмажорних обставин) контрольні заходи можуть проводитися з використанням технологій дистанційного навчання. Системою буде обрано по 50 тестових питань з дисципліни, кожне з яких оцінено у 1 бал. Відведений час для проходження тесту – 100 хвилин. Максимально можливий результат особи, яка складає підсумковий семестровий контроль за відповіді на тестові запитання може скласти 50 балів. Відповідь на кожне з запитань оцінюється в 0 або 1 тестових балів: якщо вказано правильну відповідь – 1 бал; неправильну відповідь – 0 балів.

При оголошенні сигналу «Повітряна тривога» здобувачі вищої освіти залишають роботи в аудиторії та проходять у сховище до сигналу «Відбій повітряної тривоги». Час «Повітряної тривоги» не враховується у загальний термін підсумкового контролю.

ДЛЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ		
Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль
Аудиторна робота	Самостійна робота/ Індивідуальна робота	Залік (З) / ЕКЗАМЕН (Е)
≤ 40	≤ 10	
≤ 50		≤ 50
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК + З ≤ 100		
Підсумкова оцінка у випадку складання екзамену (П) = ПК + Е ≤ 100		

ДЛЯ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ		
Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль
Аудиторна робота	Самостійна робота/ Індивідуальна робота	Залік (З) / ЕКЗАМЕН (Е)

≤ 20	≤ 30	
≤ 50		≤ 50
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК + З ≤ 100		
Підсумкова оцінка у випадку складання екзамену (П) = ПК + Е ≤ 100		

**Критерії оцінювання аудиторної роботи здобувачів вищої освіти
(денна та заочна форми навчання)**

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Високий рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
4	Невисокий рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом заняття навчальні завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями . Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики
3	Достатній рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні ; практичні навички та вміння мають поверхневий характер , потребують подальшого напрацювання та закріплення; навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані, деякі види завдань виконані з помилками
2	Недостатній рівень Питання, винесені на розгляд, засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру ; практичні навички та вміння сформовані недостатньо ; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки , які потребують подальшого усунення
1	Мінімальний рівень компетентностей. Студент, слухач не готовий до заняття, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань
0	Незадовільний рівень компетентностей. Відсутність на занятті.

**Критерії оцінювання самостійної роботи
(денна форма навчання)**

Максимум 10 балів	
Підготовка словника юридичних термінів з тем курсу	4
Підготовка презентації з навчальної теми чи з окремого питання	до 10 балів
Підготовка доповіді	5
Виконання індивідуальних творчих завдань (за погодженням з викладачем та відповідно до програми курсу)	До 10 балів
Підготовка та розробка схем та таблиць	5-8 балів
Підготовка тез наукових доповідей, статей та участь у конференціях, круглих столах	до 10 балів

Критерії оцінювання самостійної роботи (заочна форма навчання)

Максимум 30 балів	
Підготовка словника юридичних термінів з тем курсу	4
Підготовка презентації з навчальної теми чи з окремого питання	до 15 балів
Підготовка доповіді	5
Виконання індивідуальних творчих завдань (за погодженням з викладачем та відповідно до програми курсу)	до 10 балів
Підготовка та розробка схем та таблиць	15 балів
Підготовка тез наукових доповідей, статей та участь у конференціях, круглих столах	до 30 балів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
	Залік	Екзамен/ диференційований залік	Оцінка	Пояснення
90-100	зараховано	Відмінно	A	«Відмінно» - теоретичний зміст курсу засвоєний у повному обсязі; сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені РПНД, виконані в повному обсязі.
83-89		Добре	B	«Дуже добре» - теоретичний зміст курсу засвоєний в повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені РПНД, виконані, якість виконання більшості з них оцінена кількістю балів, близько до максимальної.
75-82			C	«Добре» - теоретичний зміст курсу засвоєний цілком; в основному сформовані практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі

				навчальні завдання, передбачені РПНД, виконані, якість виконання жодного з них не оцінена мінімальною кількістю балів, деякі види завдань виконані з помилками.
68-74		Задовільно	D	« Задовільно » - теоретичний зміст курсу засвоєний не повністю; але прогалини не носять істотного характеру; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; більшість передбачених РПНД навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять помилки.
60-67			E	« Достатньо » - теоретичний зміст курсу засвоєний частково; не сформовано деякі практичні навички роботи; частина передбачених РПНД навчальних завдань не виконані або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального.
35-59	не зараховано	Не задовільно	FX	« Умовно незадовільно » - теоретичний зміст курсу засвоєний частково; не сформовані необхідні практичні навички роботи; більшість навчальних завдань не виконано або якість їх виконання оцінено кількістю балів, близько до мінімальної; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання).
1-34			F	« Безумовно незадовільно » - теоретичний зміст курсу не засвоєний; не сформовані необхідні практичні навички роботи; всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки або не виконані взагалі; додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не призведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧЕНО НАВЧАЛЬНОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ

Інформаційне та методичне забезпечення навчальної дисципліни: схеми та таблиці, презентації, відео, аудіо програвач, крейдово-магнітна дошка, проектор.

8. ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (рекомендовані джерела інформації)

Основні нормативні акти:

Основні нормативні акти:

- Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 03 вересня 2019 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 38. Ст. 160.).
- Про державний суверенітет України : декларація Верховної Ради Української РСР від 16 лип. 1990 р. № 55-ХП <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12> (дата звернення: 08.06.2023).
- Про проголошення незалежності України : постанова Верховної Ради Української РСР від 24 серп. 1991 р. № 1427-ХП <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12> (дата звернення: 08.06.2023).
- акти міжнародного права:
  1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Стор. 89. Ст. 3103.
  2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. *Голос України*. 2001. № 3.
  3. Європейська Конвенція про громадянство. Міжнародний договір від 7 листопада 1997 року. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 69-77.
  4. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин від 5 листопада 1992 року. *Офіційний вісник України*. 2006. № 50. Ст. 3381.
  5. Конвенція про статус апатридів від 28 вересня 1954 року. (Витяг). *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2001. № 11. С. 131-139.
  6. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
  7. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text
  8. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1995 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text
  9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
  10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
  11. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями: Правила ООН від 30 серпня 1955 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text
  12. Регламент Європейського суду з прав людини : прийнятий РЄ

- 01 листопада 2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067#Text
- закони:
    1. Кримінальний кодекс України від 4 квітня 2001 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.
    2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
    3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.
    4. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376.
    5. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
    6. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.
    7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
    8. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 року (зі змінами і допов.). *Урядовий кур'єр*. 2016. № 134.
  - історичні джерела:
    9. Договори і постанови прав і свобод військових між Ясновельможним Його Милості паном Пилипом Орликом, новообраним гетьманом Війська Запорізького, і між генеральними особами, полковниками і тим же Військом Запорізьким з повною згодою з обох сторін. Затверджені при вільному обранні формальною присягою від того ж Ясновельможного Гетьмана. Підтверджені 5 квітня 1710 року від Різдва Христового. *Верховна Рада України*: веб-сайт.URL:<http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html> .
    10. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 20 квіт. 1978 р. *Верховна Рада України* : веб-сайт.URL:<http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1978.html>.
    11. Конституція (основний закон) Української соціалістичної радянської республіки : постанова XI Всеукраїнського з'їзду рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів від 15 трав. 1929 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-29>.
    12. Конституція Української Народньої Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) від 29 квіт. 1918 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18>.
    13. Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки (березень 1919 р.)URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-19>.

Підручники:

1. Єрмолаєв В.М. Історія держави і права України: підручник. Київ. 2023. 370 с.
2. Історія держави і права України : підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін. ; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків : Право, 2019. 552 с.
3. Історія держави і права України : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків. 2018. 640 с.
4. Історія держави і права України : підручник Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2016. 719 с
5. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків. 2022. 603 с.
6. Терлюк І. Я. Історія держави і права України : Вид. 4-те, зі змінами. Київ: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. – 772 с.
7. Тищик Б. Історія держави і права України : підручник. Київ. 2018. 808 с.
8. Тищик Б. Й. Історія держави і права України : акад. курс. Київ : Ін Юре, 2015. 808 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Історія держави і права України. Курс лекцій. В. М. Щербатюк та ін. Київ. 2018. 496 с.
2. Історія держави та права України (1991-2019 роки) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків. 2019. 344 с.
3. Історія української Конституції / Упоряд. А.Г. Слюсаренко, М.В. Томенко. Київ. 2023. 113 с.
4. Талдикін О. В. Держава і право Давнього Сходу: структурно-логічні схеми і таблиці: навч. посіб. Дніпро: Дніпроп. держ. унів. внутр. справ, 2016. 136 с. URL: <https://dduvs.in.ua/biblioteka/biblioteka-studenta-dduvs/pidruchniki-posibniki/derzhava-i-pravo/>(дата звернення: 08.06.2023).
5. Трофанчук Г.І. Історія держави та права України : навч. посіб. Київ. 2019. 568 с.
6. Тетарчук І., Дяків Т. Історія держави і права України: Навчальний посібник. Київ. 2017. 214 с
7. Трофанчук Г.І. Історія держави і права України: Навчальний посібник Київ. 2017. 568 с.
8. Шевченко А. Є., Кудін С. В. Історія держави і права України : навчально-методичний посібник . Вінниця: ТОВ «Твори». 2020. 688 с.
9. Ядловська О.С. «Практикум з історії держави та права України:навчальний посібник. О.С.Ядловська., І.О.Грицай. Дніпро. 2019, 583 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Долгорученко К. О., Рец В. В. Терор як спосіб девальвації цінності людського життя в умовах сталінського тоталітарного режиму: історико-правовий аспект. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спеціальний випуск №3. С.70–72.

2. Долгорученко К. Вплив пропагандистської діяльності спецвідділу «Вінета» на правову поведінку українців в умовах нацистської окупації. *Visegrad journal on human rights. dec*, 2018. Р. 69–74.
3. Долгорученко К. Організація служби Імперського міністерства народної освіти і пропаганди «Вінета» на території Райхскомісаріату «Україна». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 91 – 97.
4. Долгорученко К. Нормативно-правова основа організації та діяльності Східного відділу міністерства освіти і пропаганди Райху на окупованих радянських територіях. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1(62). С. 21 – 31.
5. Долгорученко К., Сахно А. Цілі інформаційно-аналітичної розвідувальної діяльності спецвідділу «Вінета» в юридичних документах Третього Райху: історико-правовий аспект. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 2(63). С. 6 – 12.
6. Долгорученко К. Завдання та методи таємної діяльності спеціального відділу «Вінета» міністерства освіти і пропаганди Райху в умовах окупації українських територій (історико-правовий аспект). *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. Науковий вісник Служби безпеки України*, 2018. №2 (11). С.22–29.
7. Dolgoruchenko K. The essence of analytical intelligence as a kind of activity of the special department of "Vineta" of the Reich Ministry of education and propaganda. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs : Scientific Journal*. 2018. Special Issue № 2 (92). Р. 92 – 95.
8. Кудлай О. Створення та діяльність народного міністерства міжнародних справ Української Народної Республіки (червень 1917 – квітень 1918 рр.). Київ. 2023. 116 с.
9. Корнієнко О.О. Практика застосування законодавства про соціальне забезпечення урядом Української Центральної Ради. *Правничий вісник університету "КРОК"*. Вип. 26. Київ. 2017. С. 82-86.
10. Кресін О. В. Політико-правові засади миротворчої операції в Донбасі: світовий досвід для України: наукове видання. Видання друге. Херсон. 2019. 232 с.
11. Petro V. Makushev, Andrii V. Khridochkin, Hanna O. Blinova, Oleksandr V. Taldykin Current model of the state executive service in the system of public authorities of Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2023. 28(2). 105-113 p.
12. Пирожков С.І. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь. Київ, 2022. 552 с.
13. Правова система України в умовах сучасних національних та міжнародних тенденцій розбудови державності : монографія / за заг. ред. Ю. Л. Бошицького. Київ. 2022. 616 с.
14. Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми : моногр. Київ. 2022. 604 с.

15. Політичне поле України у ситуації суспільної кризи: влада, опозиція, політичні партії, громадські організації / за ред. І. Б. Усенка. Київ. 2020. 264 с.
16. Стеценко Н. С. Пріоритетні напрямки вирішення земельного питання в період діяльності Української Центральної Ради. *Історія державотворчих процесів в Україні та зарубіжних країнах (до 100-річчя утворення Української Народної Республіки)* : зб. наук. ст. та тез повідом. міжнар. наук. конф. (м. Харків, 23 листоп. 2017 р.). Харків. 2017. С. 235–240.
17. Талдикін О.В. Адміністративно-поліцейський апарат на землях України в кінці XVIII століття. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпропетровськ, 2016. № 2. С. 94-102;
18. Талдикін О.В. Форма держави за конституцією П. Орлика. *150-річчя від дня народження Михайла Грушевського: матеріали круглого столу* (м. Дніпро, 29 вересня 2016 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2016. С. 58-65.
19. Талдикін О.В. Форма держави відповідно до Пактів і Конституції прав і вольностей Запорозького війська. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпро, 2018. № 1. – С. 80-84.
20. Taldykin O.V. The voivodship system in 17th century on the lands of Ukraine. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2019. Special Issue № 1, p.113-118
21. Талдикін О.В. Розвиток права первісних державних утворень та деякі норми регуляції первісного суспільства *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали наук. семінару* (Дніпро, груд. 2019 р.). Дніпро. 2020. 82-84 с.
22. Талдикін О.В. Атипові титули та звання глав держав, як складова культу особи. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 89-98.
23. Талдикін О.В. Ретроспективний аналіз форм державного (територіального) устрою: поліс, полісний союз. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 1. С. 134-139.
24. Талдикін О.В. Ретроспективний аналіз форм державного (територіального) устрою: Поліс. *Актуальні проблеми державотворення та правозастосування: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 7 груд. 2023 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 372 с. С.78-81.
25. Талдикін О.В. Кібервійна в контексті загрози інформаційному суверенітету держави. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. II. 740 с. .С. 328-330.
26. Шемшученко Ю. Війна очима дітей війни. До 75-річчя перемоги у Другій світовій війні. Київ. 2020. 130 с.

Інтернет-ресурси:

1. Інститут історії України НАН України : веб-сайт. <http://history.org.ua/> -

Інститут історії України НАН України : веб-сайт.

2. <http://www.lsl.lviv.ua/> – Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника : веб-сайт.

3. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського : веб-сайт.

4. <http://nplu.org/> – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого : веб-сайт.

5. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004382> - Серeda А. М. Історія держави і права України. Частина І: навч. посіб. Суми. 2010. 332 с.

6. <http://history.org.ua/LiberUA/966-7217-53-1/966-7217-53-1.pdf> - Універсали Богдана Хмельницького 1648–1657 pp.

**Завідувач кафедри
теорії держави та права**

Ольга КУЛІНІЧ

